

N:o 114.

Af herr **C. G. Grundell**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förvaringen af de under pastors uppsigt varande arkivalier.

Att de i pastorsarkiven förvarade äldre kyrkoböcker och öfriga handlingar kunna lemna värderika upplysningar för kulturhistorien, den biografiska forskningen, utredning i arsfrågor m. m., är väl obestriddligt. Lika obestriddligt torde det vara, att sättet för deras förvarande varit och är så litet betryggande som möjligt. Vanligast inrymmas de uti prestgårdarne, hvilka, åtminstone hvad landsbygden beträffar, med ytterst få undantag äro af trä uppförda. Och knappt något enda år förgår utan att en eller annan prestgård genom eldsvåda förstöres, hvarvid ock arkivet vanligen räddningslöst går förloradt, möjligen med undantag af enstaka rester, som icke alltid äro de viktigaste och värdefullaste, då brådskan och den öfverhängande faran icke förunna nog tid och sinnesnärvaro att göra det bästa urvalet. Stundom hafva arkiven i kyrkorna fått sig anvisade förvaringsrum, hvilka emellanåt, dock långt ifrån alltid, äro brandfria och, om de äro brandfria, sällan äro fuktfria.

Frågas det nu, hvad som blifvit åtgjordt för att skydda dessa arkivalier, som, i fall de skadas eller förstöras, i de flesta fall äro oersättliga, blir svaret visserligen föga tillfredsställande. I kyrkolagen kap. 19 § 17 stadgas väl, att när någon kyrkoherde — — — — är i församlingen insatt, skall honom ett inventarium öfver kyrkans behållna egendom och skrud, jemte kyrkoböckerna antvardas: och om det befinnes att kyrkan förmedelst den näst tillförne af lidne eller afträdde prestens vållande någon skada tagit hafver, då skola den framlidnes enka och arfvingar eller den sjelf, som pastoratet afträder, det bota och ersätta. Men huru skall ett ersättande med afseende på ifrågasvarande tillhörigheter kunna ske! I kongl. cirkuläret den 26 oktober 1883 föreskrifves, att kyrkoherdar eller de, som hafva kyrkoarkiven under sin vård, skola å dem hafva noggrann tillsyn — — — — att till vederbörande konsi-

storium skall inberättas, om arkivhandlingarne genom fukt eller eljest redan tagit skada eller hotas deraf; att konsistorium, om förvaringsrummen finnas olämpliga, skall derom göra den framställning, hvartill omständigheterna kunna föranleda. Om sistnämnda förordnande kunde göras fullt effektivt, vore nödig trygghet vunnen. Men i verkligheten torde väl för det målets vinnande förefinnas två väsentliga hinder: det ena att vederbörande pastorer, med hänsyn till cirkulärets ordalydelse, sällan, om ens någonsin, torde anse sig föranlåtna att göra här föreskrifna anmälan, det andra att vederbörande konsistorium väl kan göra »framställning» om, men säkerligen ej kan vid ansvars påföljd förelägga vederbörande att uppföra fullt betryggande förvaringsrum.

Att nyssnämnda förordning ej ansetts tillfyllestgörande, framgår af kongl. ecklesiastikdepartementets cirkulär den 17 juni 1893, hvori det heter: »Sedan Riksdagen i skrifvelse den 14 maj 1888 anhållit, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder borde vidtagas för att vinna ett bättre handhafvande af på spridda håll förvarade offentliga arkiv, samt riksarkivariens uti häröfver afgifvet underdånigt utlåtande hemställt, bland annat, att från domkapitlen måtte infordras yttranden, dels huruvida, derest en centralisation äfven af kyrkornas äldre handlingar funnes önskvärd, år 1801 eller någon ännu äldre tidpunkt borde bestämmas såsom tidsgräns, dels huru stort utrymme måste beräknas för kyrkornas äldre handlingar, dels slutligen huruvida dessa borde sammanföras i stiftsstäderna under domkapitlens vård eller uti ifrågasatta särskilda landsarkiv, så hafva, enligt Kongl. Maj:ts beslut, samtliga domkapitlen genom detta cirkulär anmodats att beträffande de inom hvarje stift befintliga kyrkoarkiv inkomma med det i riksarkivariens utlåtande omförmälda yttrande». Af de i anledning här af afgifna yttranden synes, att sex domkapitel afstyrkt äldre kyrkohandlingars centralisation hufvudsakligen på den grund, att kyrkoarkiven kunde behövas på platsen, att två ansågo, att, om en centralisation skulle komma till stånd, en sådan borde ske i stiftsstäderna och att fyra bestämdt tillstyrkt de äldre kyrkohandlingarnes sammanförande i landsarkiv. Ännu föreligger ej något beslut i frågan. Vigtiga steg i den af Riksdagen anvisade riktningen hafva likväl tagits under de båda sist förflutna åren, då Riksdagen år 1897 beviljat medel för anordnande af landsarkiv å Vadstena slott och år 1898 för anordnande af dylika arkiv å Upsala slott samt i Lund.

Men äfven om, trots de ecklesiastika myndigheternas mycket skiljaktiga åsikter i frågan, det vore antagligt, att alla de äldsta arkivalierna från pastorsarkiven förflyttades till landsarkiven, återstår dock den till omfånget ojemförligt största och i praktiskt afseende viktigaste delen, som innefattar tiden från år 1801. Elir den förstnämnda delen föremål för omsorgsfull och betryggande vård i likhet med hvad flerstädes lär hafva egt rum i fråga

om häradsrätternas arkiv, och såsom det redan för omkring 10 år sedan skett i Danmark, hvarest tre landsarkiv blifvit inrättade, till hvilka kyrkohandlingar, när de äro 30 år gamla, skola förflyttas, kan det, efter mitt förmenande, hvarken från statens eller församlingarnes sida anses försvarligt, rådligt eller rätt, att den sistnämnda delen fortfarande lemnas utsatt för fara att förstöras plötsligt genom eldsvåda, eller långsamt men säkert genom fukt. Vid ofta förekommande nybyggnad af prestgårdar förorsakar anordnandet af ett mindre, brand- och fuktfritt arkivrum jmförelsevis ringa kostnad. Tillbyggnad af ett sådant rum invid en äldre prestgård är visserligen ej så litet dyrbarare, men ej borde den uppoffringen förekomma afskräckande eller allt för betungande, när man besinnar det gagn, som derigenom kan vinnas.

På grund af hvad jag haft äran anföra, tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, hvilka åtgärder böra vidtagas i det syfte, att brand- och fuktfria förvaringsrum måtte kunna beredas för de arkivalier, som fortfarande skola vara under pastors uppsigt och vård.

Stockholm den 26 januari 1899.

Carl G. Grundell.